

НАРОДНОЕТИМОЛОГІЧНО ПЕРЕОСМИСЛЕНІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ЯК РЕПРЕЗЕНТАНТИ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Солдатова С. М.
Херсонський державний університет

Процес фразотворення як об'єкт дослідження фразеологічних одиниць привертає увагу багатьох вчених, про що свідчать численні розвідки цієї проблеми [1; 2; 3]. До царини досліджень належить утворення фразеологічних одиниць на основі вільних словосполучень, виникнення фразеологізмів з урахуванням джерел їх формування, дослідження основних факторів утворення та розвитку цих одиниць та визначення їх ролі у збагаченні фразеологічного фонду сучасної німецької мови. Відзначаючи значні досягнення в дослідженні фразотворчих процесів сучасної німецької мови, слід зупинитися на процесі народноетимологічного переосмислення (далі – НЕМП), в результаті дії якого виникають фразеологічні одиниці, яким притаманна семантична цілісність, сталість компонентного складу та експресивно-емоційна виразність.

Суть механізму НЕМП слід розглядати з двох позицій:

- 1) НЕМП – це хибне розуміння походження або значення змінної словосполуки, з можливим становленням нового, переносного значення;
- 2) НЕМП – це хибне осмислення мовної одиниці (слова, словосполуки, сталого звороту) на основі випадкової формальної подібності або тотожності з іншою одиницею, яка була знайоміша носіям мови лише на певній території.

В результаті процесу НЕМП вільна словосполучка може перетворитися на фразеологічну одиницю, тобто між її компонентами встановлюються такі взаємозв'язки, що призводять до появи переносного

значення, стійкості компонентного складу. Виникнення НЕМП ФО за рахунок заміни одного з компонентів словосполучення більш знайомішим є найбільш ефективним процесом. При цьому відбуваються порушення логіко-семантичних зв'язків всередині змінної словосполучення, що власне і складає основу для виникнення НЕМП фразеологізмів. Наприклад: einen Bären anbinden – „Schulden machen“ [4, с. 52], де вихідна форма: einen Bären anbinden (Bären вживається у значенні «борг»).

Народноетимологічному переосмисленню підлягають не тільки вільні словосполучення, але й ті, що мають структуру речення. Наприклад: das ist nicht meine Birne – „das ist nicht meine Angelegenheit“ [4]. Як свідчить аналіз фактичного матеріалу, ідіоматичність таких одиниць виникає за рахунок невмотивованості одного з компонентів словосполучення.

Досліджувані НЕМП фразеологізми характеризуються тим, що значних змін зазнає образність фразеологізму, тобто образ, який слугував основою виникнення ФО, стає незрозумілий носіям мови. Саме в таких випадках і виявляється прагнення прояснити внутрішню форму фразеологічної одиниці і зробити її більш чіткою. Отже, ми можемо говорити про тенденцію до ремотивації, до чіткого розуміння демотивованого стійкого звороту.

Становлення НЕМП фразеологізмів - процес тривалий, обумовлений особливостями матеріального й духовного життя етносу. Однією з характерних рис НЕМП ФО є тісний зв'язок з кодом етнокультури, а тому на передньому плані семантики цих одиниць виступає конотативний елемент. Цьому сприяє етимологічно-образна основа ФО, адже в більшості випадків образ спирається на реалії, відомі тільки певному народові, а також національно марковані елементи. Культурно-національна конотація – це всі асоціативні історичні, побутові, емоційно-експресивно-оцінні, стильові спів значення, що формуються в семантиці ФО як відображення національної самосвідомості й духовного світу певного етносу й

відбиваються в конотативних семах. Культурно-національна конотація фразеологічної одиниці формується протягом усієї історії позначуваного ним денотата і включає різні географічні, історико-етнографічні відомості. Ступінь прояву в різних ФО буде інший. В історико-культурологічних, етнографічно-побутових ФО та висловах, пов'язаних із духовністю народу (повір'ями, звичаями, обрядами) він вищий [5, с. 6].

Культурно-національна конотація притаманна таким НЕМП, які означають: 1) характеристику людини: *frech ein abgefeimter Bursche* – „arglistiger Mensch“; 2) звичаї та обряди: *sein Fett kriegen* – „gehörig die Meinung gesagt bekommen, bestraft werden“; 3) побут та його предмети: *der alte Schinken* – „Bezeichnung für schlechte Gemälde“; 4) соціальний стан: *bei ihm ist Matthäi (Matthäus) am letzten* – „es ist aus mit ihm, sein Geld ist alles“; *Kohldampf schieben* – „hungern“.

Аналіз матеріалу дає підставу розподілити НЕМП фразеологізми на наступні групи: 1) експресивно-стилістичні та функціонально-стильові: а) знижені – нейтральні. з. В. *Hanswurst (für jemand) spielen oder machen* – „sich zum Narren halten lassen“; б) розмовні (жаргонні, фамільярні, вульгарні) з. В. *Backen bleiben* – „in der Schule nicht versetzt werden „argot“; 2) емоційно-оцінні: а) негативні, серед яких переважають жартівливі, іронічні; б) зневажливі: *wie Nassauer leben* – „auf Kosten eines anderen im Wirthaus essen und trinken“; *das ist mir pomade* – „das ist mir gleichgültig“; 3) прагматичні: а) вираження здивування, страху *so eine Kugelfuhr!* (Verzögerung, Hindernis); *Ach, du grüne Neune!* (Ausruf der Verwunderung und der komischen Klage); б) формули привітання: *Herein, wenn's kein Schneider ist!* – ruft man scherzhaft, wenn j-m anklopft und man nicht weiß, wer hereingekommen wird; *Meiner Six!* (Mein Six!) – eine volkstümliche Beteuerungsformel.

Слід зазначити, що культурно-національна конотація НЕМП фразеологізмів детермінується етимологічно-образною системою,

ритуальними формами національної культури і має тісний зв'язок з внутрішньою формою фразеологічної одиниці. Дослідження НЕМП фразеологізмів дозволяє впевнитися у гнучкості системи фразотвору сучасної німецької мови, підтверджує думку щодо фразеологізмів як особливих мовних знаків, що відображають національно-культурне бачення світу і допомагають побачити сторінки історії німецького етносу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лисенко О. М. Дериваційні процеси у німецькій фразеології (на матеріалі фразеологічних біблеїзмів): дис. ... кандидата філол. наук: 10.02.04 / Лисенко Олександр Миколайович. – К., 2000. – 224 с.
2. Лисецька Н. Г. Фразеологічні інновації в сучасній німецькій мові: когнітивний та функціональний аспекти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 – „Германські мови” / Н. Г. Лисецька. – Львів, 2004. – 19 с.
3. Лазаренко О. О. Дефразеологічні деривати в сучасній німецькій мові: структура і семантика: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 – „Германські мови” / О. О. Лазаренко. – Київ, 2009. – 20 с.
4. Borchardt W., Wustmann G., Schoppe K. Die sprichwörtlichen Redensarten im deutschen Volksmund / Nach Sinn und Ursprung erläutert / Wolfgang Borchardt, Georg Wustmann, Karl Schoppe. - 7-e Auflage., bearb_von A. Schirmer. – Leipzig: VEB F. A. Brockhaus, 1955. – 540 S.
5. Мельник Л. В. Культурно-національна конотація українських фразеологізмів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 – „Українська мова” / Л. В. Мельник. – Донецьк, 2001. – 18 с.

Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми сучасної філології та методики викладання іноземних мов у навчальних закладах» (Харків, 10-11 жовтня 2011 р.), С. 39-42